

## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

### Увод



Hanno Rauterberg, рођен 1967, је немачки критичар и теоретичар уметности. Његов докторски рад се својевремено базирао на познатој конфротацији „укуса“ у историји уметности, која је након 1402, у Фиренци, произвела богатство различитих мишљења. Члан је Слободне академије уметности у Хамбургу.

Његова књига „И то је уметност?!“, услед његове оштре критике многих централних актера данашње уметности, као и њених даљих комерцијалних, дистрибутивних и пре свега, економски исплативих, спектакуларних мега манифестација уметности, отвара низ кључних питања, не само са епицентралним питањем кредибилитета (не)вредности, већ и осветљавањем узрока таквог стања управо у моћи уметничког тржишта. Његови критички ставови произилазе из очигледног интегралног и суштинског увида у ситуацију у легитимном и интернационалном савременом уметничком простору Немачке. Ипак ова књига, осим што у начелу објективизира општу ситуацију, пружа и једну од сасвим сведених могућности, као оријентацију у данашњем времену, изласка из, како аутор наводи „квалитативне кризе уметности.“

Rauterberg је спреман на конфротацију, он анализира, закључује, чињеницама потврђује и коначно позива на преиспитивање као и нову дебату о критеријумима вредности.

Обзиром да је књига обимно штиво и да се не може свести на неколико страна овог текста, то у сваком случају треба имати у виду, као и то да су одредјени одабрани цитати наведени у рецензији, по аутору рецензије, кључни за стицање увида у садржај овог дела.

## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

„Маса уместо класе: Уметност постаје историја успеха“

„Један ударац, без дилеме“ - 19. децембар 2006 - Michael Stone бомбом прети Парламенту у Белфасту. Тек након што га је полиција затворила, објавио је да није терориста, већ уметник. Он накнадно изјављује, да није хтео никоме да прети, да је све то био само један перформанс. Рад је назвао „ Не кажи никад никад“ и како даље размишља Rauterberg „можда је то последица губитака смисла, полички мотивисаног у једном политичком вакуму“. Након једне године у затвору, Michael Stone је остао при својој тврдњи. Није желео да буде терориста - уметник већ уметник – терориста. Неки сањају о „једној догми апсолутног револта, облигационој саботажии“ констатује Rauterberg и пита се, да ли је можда Андре Бретон, у свом „Другом манифесту сурреализма“ испровоцирао на неки начин ову „сцену“. Да ли је Michael Stone имао испред себе за идола Бретона? Или је могуће, мисли цинично Rauterberg, да је Stone имао идеју напада на Парламент само као један вид естетске интервенције. „У времену Бретона, уметници авангарде рачунали су не на разумевање, већ на неразумеввање“. А током 70- тих ниједан атентатор није могао доћи на идеју да ускочи у улогу уметника.

„Готово је са временом сталне опозиције, многи уметници су стигли дотле где су одувек желели, у сам центар друштва. Као и рани Imendorf, уметнички револуционар и маоист, који је цену 2,5 килограма тешког и позлаћеног рада Bild – Bibel (Слика Библија) лимитирао на 105.000 евра.“ наводи Rauterberg.

На исти начин данас и концерне типа Икеа и Алди рачунају на „појачано интересовање за за уметност“, нудећи мале постере или слике за масу. „Измедју фрижидера и хране за псе, 2004 године, у Алдију су се могла купити два рада једног уметника, учесника манифестације „Доцумента“, произведених у 10.000 комада“ тврди Rauterberg. „Тај уметнички бум, предходно је започео као Музејски бум почетком 80-тих и траје до дан данас“. Уметност се доказује свуда, свеједно да ли је у кафеу, Музеју, код фризера, у Алдију, Икеи или на железничкој станици, што потврђује Раунтерберг, мислећи при том да је за неке уметнике то у реду, јер они профитирају од насталог тржишног бума. „Елитизам“, „ексклузивитет“ – данас је то један феномен масе, цинично примећује овај британски критичар стања уметности, при чему егзистенцију оба ова појма у правом смислу чини у штиву немогућим.

„Срећа је у уметности и уметност је у срећи“, развија свој дар за цинизам Rauterberg, „али исијава једно, да нико у тој срећи не може да ужива“.

## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

Познати галериста, Tim Neuger (Тим Нојгер) из Берлина, саветује уметницима “Мало мање декаденције, али са задшком на добром расположењу”, као да расположење уметности није повезано са светском друштвеном депресијом. Његов колега Bruno Brunnet (Бруно Брунет) налази „Овако више даље не може да се иде. Ми се крећемо још само према подршци индустрији. Недостаје нам интелектуално подхрањивање“. Слично мисли, наводи даље Rauterberg и Gerard Goodrow (Герард Годров) са некада нама познатог сајма уметности „Art Cologne“ у Келну: „Овај бум који доживљавамо, јесте опасан. Овде се ради само о чистој површности, а за дубље промишљање нема времена“. Сениор партнерка „Phillips and Pury“ нам преко Rauterberga поручује: „Када чујем још о неком сајму уметности, добијам скоро психичку бол“. И даље, свеобухватно, са рекло би се жељом за хитном јавном дебатом и са много наведених примера који дебату траже, Rauterberg осликава разлоге и функцију глобалног система уметности, његову кључну и разгранату неприкосновену позицију моћи, али и позицију и перцепцију уметности у њему.

“Што више има уметности, то има мање уметности“ констатује даље, 2007 године, Rauterberg, наводећи многа мишљења која потврђују ову тезу. Али то није нова ситуација, јер је још 1797 године Wilhelm Heinrich Wackenroder примећивао:

“Сликарске сале разумем као годишњу пијацу...” наводи Rauterberg асоцирајући можда и на сличност епоха.

У сваком случају и поред свих мишљења, тврди овај критичар, до сада се није желела остварити отворена дебата о следећем:

„Зашто уметност која је презентирана у галеријама, Музејима, сајмовима има тако лош квалитет? Како, уствари, може то лоше да се опише, испита? Како, пак обрнуто, данас дефинисати нешто што је добро? Шта су то критеријуми уметности? Оваква питања о вредносном систему су по правилу су затамњена. Ко са тим тргује, ко се бави колекционарством и зашто је квалитет скоро избачен, то је оно што углавном не бива осветљено,“ пита и констатује Rauterberg, реферишући даље и дубље на такво стање, тражећи узроке у конзумацији једне широке удобности и опште похлепе, али и мислећи да за то постоје и други, односно историјски разлози. Фокусирајући се на питање квалитета или критеријума вредности Rauterberg наводи: “За многе историчаре то питање је скоро синоним за конзервативизам и анахронизам, као што мисли историчар уметности Lorand Neугу. Истовремено, наилазимо на анализу теоретичара Boris-a Groys-a: „Критичари имају сви замисливу вредност, а квалитативни критеријуми се боре и не успевају“. Даље, претпоставља писац ове књиге, „Иза свих тих критеријума

## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

јесу, за претпоставити је, друштвене структуре моћи и треба им стабилизација таквих критеријума и то до краја, и ако су сви ти критеријуми непојмљиви. И зато“ наводи даље Rauterberg „није за чуђење што се у стручној литератури само ретко дискутује о аспекту квалитета.“

Не поставља се питање критеријума. Успостављање критеријума, ни по аутору не

значи враћање на стара времена и Академију, која има маниристичко неговање свих естетских идеала из прошлости. „Не значи ни једну нову правилну, ауторитарну поетику, већ управо супротно. Зато што то ауторитарно правило, потврђује данас, пре свега – тржиште. Требало би да израсте „Противауторитет“, објашњава даље Rauterberg.

„Како нова моћ тржишта мења уметност“ пита, полемише и одговара Rauterberg. Међутим, уколико се прихвати ова ауторова тврдња као тачна, намеће нам се питање: Зашто тржиште успева да промени уметност? Зашто уметника? Критичара? Историчара?

„Само зато што ће бити продата и купљена, уметност постоји, као и један простор, који се развија, што се назива касније културом. И само зато, што се култура развија, могуће је оно што ми данас под скулптуром подразумевамо...“. Ипак, не мора се бити прецизан, па увидети, какве последице тржиште оставља на уметност, наводи даље на низу примера критички опредељен Rauterberg, не тражећи даље одговоре.

Сајмови уметности су „ као емотивне машине, на њима се као и на аукцијама, баш све и са тоталним дивљаштвом може помешати. Ту се сусреће минималиста Donald Judd, одмах поред треш скулптуре, и то никоме од присутних не смета. Напротив, јер сајмови уметности управо хомогенизују хетерогене“ у главнини мисли Rauterberg са много цинизма, поручујући нам да је све могуће и да све егзистира једно поред другог, јер је свет уметности неограничен, бесконачан, непојмљив, кротко усаглашен.

Претња садашњости није само дејство глобалног капитала, већ еуфорично слављење принципа конфликтних „мешавина“. Али није случајно, мисли Rauterberg, да је бум у уметности започео кратко након 11. септембра 2001. Након тог догађаја, уметност је на

## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

сајмовима у New Yorku, Baselu, Kelnu – углавном без бриге, она је безбрижна у инсценираном гламуру, ларми и парти имиџу, где бива презентирана. „Да би све добило ноту интелектуалне потврде, обично бива позиван један од познатих великих светских уметника, и теоретичара који не ретко откаже своје присуство. Има свега и нема ничега“, тврди уз низ примера Rauterberg, мислећи при том, да уметност, на дуже време, обећава једно такво искуство, она ту стоји отуђена, због бољег живота.

Девет светских сајмова уметности управо рачуна са тим, то очекује. Истовремено, ти исти сајмови би највише можда волели да буду проглашени за један заједнички уметнички рад, који значи интезитет, гламур и животарење, сматра у главнини аутор.

Међу многим питањима које успева да фокусира, Rauterberg пита: „Зашто су музеји постали пијаце? И одговарајући даље на ово питање, Rauterberg тражи могућност разлога у понижавајућој улози музеја и у недостатаку средстава. „Нарочито је то видљиво“, примећује, „у Градском музеју у Берлину, који је у зависној позицији од једног јединог колекционара“. Исто важи и за Музеј савремене уметности у Хамбургу, где данас колекционар диктира, по аутору, услове овој државној институцији. Овде се може даље сагледати у каквом су стању институције културе данас и где се и зашто у односу на њих позиционира тржиште и зашто неким више није потребан критеријум вредности. И ту се поставља питање смисла килтурне политике. Колики је утицај и приватних корпорација, (низ примера наводи Rauterberg) може се видети и по томе, што су музеји постали издавачи свог простора управо привредницима, они су сада простори у којима се приређују приватне гламурозне ревије моде, накита, баханалије које су показатељи једне опште кризе, кризе свих цивилизацијских аспеката вредности као и најаве нове долазеће епохе. Колико је небитна у целој структури постала институција музеја, говори и податак о Леополд музеју који се налази у Бечу. Аутор начелу нам преноси своје искуство, да је у њему својевремено на изложби “Нага истина“ на којој су били постављени радови Шилеа и Густава Климта, у сврси рекламе музеја, био упућен позив посетиоцима, да сваки од њих, који на отварање изложбе буде дошао наг, има право на један поклончић- бесплатну улазницу, једну тубу креме за сунце и један каталог. Након тога сви наги су морали да буду приказани на телевизији.

Не може човек овде више ништа додати или одузети, већ само даље потврђивати оправдану забринутост, критику и цинизам Rauterberga. У Хамбургу су, каже Rauterberg, током једног дана, слободан улаз у музеј имале само црвенкосе жене! Наравно да се овакве ситуације оправдају светском експанзијом губитка, што се огледа и у форми Monet-пластичне кесе или Munch-лутке. Међутим, музеји тиме сами поткопавају своје принципе. „Како се онда могу љутити на неког колекционара, пита се Rauterberg, који је њихов кооперациони партнер са истим интересима. Газећи годинама уназад своје принципе, добили су улогу у којој не знају шта да чине. „Они су раније

## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

имали кредибилитет да утичу на тржиште. Данас је то управо обратно“. И раније је, показује нам Рутерберг на примерима, постојало колекционарство,“ које се мање интересовало за уметност а више за леп живот“.

Бавећи се даље успостављањем јавне дебате о критеријуму а онда и кредибилитету вредности, Rauterberg позива на етику уметничке критике, мислећи да критика може да утиче на тржиште уметности. Наводећи многе нове магацине уметности, стручну литературу, каталоге, као и информације које се пласирају на интернету у виду вести из света уметности, Rauterberg врло ретко наилази на критику, већ углавном на пријаве трендова, репортаже и информативне текстове у календару изложби. Уколико постоји, критика се бави шифрованим речима. „У таквој шуми стручних термина и критика бива критикована. "Некада су постојали агенти Модерне“, каже Rauterberg, „а њихов задатак је био борба за и против авангарде, наклоњеност уметницима који су се борили против малограђанског у уметности. Данас, после великог успеха тржишта, уметности више није потребан помоћник као ни фронтални ловац“.

„Куратори наступају као уметници, критичари наступају као куратори, уметници наступају као куратори. Критичари су изгубили самосталност, на штету својих уверења“. Јер, пита Rauterberg, „како да критикују рад музеја, у коме и сами намеравају да приреде неку изложбу? Како написати лошу критику, не изневерити своја уверења, а надати се писању још једног текста за долазећи каталог? Како неко може да постави питање моћи куратора, ако он сам ту припада? Многи су заплетени у интересним кофликтима, јер се читајући рецензије“, сматра Rauterberg, „види да рецензије не смеју да праве разлику, односно рецензије не смеју да мисле“.

На тај начин је, осим од стране музеја и од стране критике, данас све препуштено тржишту уметности. Али, даље у својим тврдњама, Rauterberg ипак оставља критици могућност катализатора.

“Ослобођено тржиште и нова неслобода уметника“, јесте објективна и најмање парадоксална констатација Rauterberga. „Конечно, уметници, они који су на почетку хранљивог ланца“, каже аутор, „морају нешто да знају. Нико више од њих не очекује високу истину или дубоко размишљање, али да ли су уметници слободни јесте друго питање? Слободни за шта? Шта да презентирају? Нешто за шта се боре? Они су се борили за слободу и добили подршку. Али таква подршка као да даје ударац слободној вољи“. Зато што, каже аутор „Многи на тржишту препознају бижутерију, то се опажа баш тако, као и њихова нарастајућа популарност, који је пре свега тржишна“. Више се, мисли Rauterberg, не може видети ништа осим једне сценографије за инсценирање

## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

успеха и добити. Многи уметници зато осећају притисак да морају бити успешни, наводи даље Rauterberg, уз наглашавање неколико примера који поткрепљују ово размишљање. “Запетљани су у тржишту које им истовремено пружа пажњу”.

У многим савременим радовима још увек станује романтично веровање

у генија, а данас се мали број уметника може тиме сматрати, мисли Rauterberg. “ Исто тако, у постапсолутном времену не мора свако да буде уметник”, грубо саветује аутор. “ До неког времена, уметност није била просто уметност. А данас њена највећа вредност јесте само у присуству” примећује објективно Rauterberg.

У ставу да „ Права уметност мора да понуди ново “ Rauterberg налази

најконзервативнију догму. Да би доказао своју тврдњу, он се враћа у прошлост, у време 19. века, када су индустријализација и империјализам имали своје

подржаваоце. “Од свега је остало напредовање, овладавање и освајање”. Од тад постоји императив – уметност мора ићи даље, продуцирајући нове радове. Јасно је да је продукција повезана са индустријализацијом, те да се налазимо у постиндустријском, технолошком периоду, који је управо до скоро пружао могућност хиперпродукције уметничких исказа, што потврђује и Раутербргово мишљење о девалвацији критеријума вредности.

„Ново је непријатељ старог, и на тој слици света још увек почива императив уметности“.

Иако сматра да је изузетак увек интересантнији од клишеа, Rauterberg даље твди, да су некадашњи клишеи и мотиви, примера ради, мадоне са дететом, стилски и иконографски кроз векове доживљавали промену, и да су они као такви, услед промена, били најмање од свих мотива догматични. Ова Rauterbergова описана тврдња је скроз проблематична, јер шта може бити догматичније од клишеа. Осим тога догма је константа, па је промена коју аутор наводи, иако дефинитивна и незанемарљива у односу на тадашње друштвене околности, ипак из данашњег времена и нарочито након

## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

турбулентног XX века, који је константно доносио многе промене, ипак потпуно занемарљива, она се може перципирати само као константа низа варијација на тему само константе, догме али не и промена.

Реферишући на тврдњу или немо правило у уметности данас, да „права уметност мора да провоцира“ Rauterberg се просто чуди и критички преиспитује, да ли и шта све уметност мора, и шта се од ње данас, и зашто очекује. Даље, размишљајући о формулацији или немом правилу данашње уметности које гласи “ Уметнички се доказати значи употебити шок.“, Rauterberg истиче мишљење уметнице Carsten Holler која, између осталог сматра “Данас има много више уметника. Данас провокација има много везе са рекламом. Уметник ради шокантну или потресну ствар, да би људи о томе што више говорили. Исто као политичари.“ Провокација не привлачи само пажњу људи већ и медија. „То нам показују и Бенетон рекламни плакати, приказујући крваву одећу једног војника који је погинуо у Босни“, мисли Rauterberg, редом наводећи исте савремене принципе, или како он каже правила, многих визуелних исказа и у уметности и у сфери реклама.

Читајући ову књигу, аутор нам чињенично сугерише да све постаје инсценирано, симулирано и виртуелно, да би се дошло до моћи у једном татално естетизованом савременом друштву, у коме се верује унапред, да је уметност једино склониште стварног, где се, насупрот сурогата, претпостављају оригинали.“Свет је иреалан, уметност је стварна“, тврди и истовремено оспорава Rauterberg, цитирајући наново и не случајно, као и на почетку своје књиге, Андре Бретона:“ Диктат мишљења без контроле јесте ум“.

„Права уметност мора бити критична“ али један добар уметнички рад и још критички фокусиран, не може да промени свет.“То мора свет сам да уради, уметност није интервенциона група, она није организација за помоћ. Њен квалитет је у тишини, у моменту препознавања суштине“, саопштава нам своје мишљење о квалитету саме уметности али не и о потребама уметности, уметника и различитих аспеката мишљења, Раутербертг.

Закључак



## И то је уметност?!

Пише: Татјана Илић  
петак, 19 децембар 2008 19:22

---

Размишљање аутора, нарочито у неким секвенцама и у односу на тврдње, јесте понекад искључиво, понекад конзервативно, међутим у самој својој суштини, ово дело не би постајало да није постојала јака унутрашња потреба идеалисте у епохи новог века и технолошке револуције али и опште светске кризе свих вредности. Пред нама је бунт једног критичара у односу на описане друштвене и познате околности, али који не остаје у стању напада и који не тежи враћању у прошлост, већ тражи решења отварајући неке могућности. Прозивајући галеристе, кураторе, сајмове уметности, манифестације, музеје и на послетку уметнике, као учеснике у „производњи сурогата вредности“, Rauterberg износи управо многе чињенице и позивајући се на професионалну одговорност према друштву, тражећи јавну дебату актера. Наводећи мишљења многих централних актера савремене уметничке сцене у Немачкој са седиштем у Берлину, која је по многима, епицентар не само Европске савремене уметности, он документовано мери и прецизно дијагностицира температуру једне дубоке кризе вредности у првој декади XXI века.